ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 6, številka 1-2, junij 2002 · ISSN 1408-2969

DIALOG

Zofijini ljubimci

Podpora in pohvala nizozemskemu senatu

Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

Citiranje: Zofijini ljubimci, »Podpora in pohvala nizozemskemu senatu«, *Analiza: časopis za kritično misel* 6, št. 1-2 (2002): 24–26.

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna (CC BY 4.0), https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sl.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Zofijini ljubimci
Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru

PODPORA IN POHVALA NIZOZEMSKEMU SENATU

Zofijini ljubimci pozdravljamo prelomno odločitev nizozemskega senata, ki je s sprejetjem zakona o izvajanju evtanazije kot prvo državno zakonodajno telo na svetu uzakonil pravico neozdravljivo bolnih, da sami izberejo trenutek in način slovesa od življenja. Kot je bilo pričakovati, je odločitev tudi pri nas vzbudila nasprotujoče si reakcije. Medtem ko je javnost uzakonitvi pravice neozdravljivo bolnih do dostojanstvene smrti večinsko naklonjena (glej *Dosje*: *Evtanazija* v sobotnem Večeru), so se s kategorično zavrnitvijo oglasili že tradicionalni kritiki te ideje, zdravniki in teologi. Po mnenju Komisije Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci, denimo, "ne more biti nikoli moralno dopustno direktno in dejavno nekomu vzeti življenje, tudi če za to sam prosi" (Večer, 13. aprila); bolnikova prošnja zdravniku, naj mu z usmrtitvijo skrajša trpljenje, naj v večini primerov ne bi bila toliko izraz njegove pristne želje po smrti ali premišljene odločitve zanjo kot posledica pomanjkanja nesebične skrbi in ljubezni, občutka odvečnosti in zgrešenega pristopa k lajšanju bolečin. V svarilih pred potencialnimi zlorabami, do katerih da bo uzakonitev evtanazije neizogibno privedla, se cerkvenim razumnikom pridružujeta tudi prof. dr. Jože Trontelj, predsednik državne Komisije za medicinsko etiko, in dr. Vojko Flis, bivši predsednik pravnoetične komisije pri zdravniški zbornici (Večer, 21. 4.). Prostovoljna evtanazija, torej evtanazija na zahtevo bolnika, pravita, bo prej ali slej privedla do neprostovoljne evtanazije, tj. evtanazije brez veljavno izražene volje bolnika, od tod pa je le še korak do prisilne evtanazije, ko bodo zdravniki bolnikom odvzemali življenja v nasprotju z njihovo jasno izraženo voljo (denimo zato, da bi izpraznili postelje za nove, bolj obetajoče bolnike). Z zakonom uvedena možnost izbire med takojšnjo smrtjo in podaljševanjem življenja po mnenju omenjenih kritikov ne bo povečala avtonomnosti bolnikov pri sprejemanju te temeljne in dokončne življenjske odločitve, temveč bo neozdravljivo bolne, ravno nasprotno, prepustila na milost in nemilost pritisku ožje in širše družbene okolice, ki tako ali tako vidi v umirajočih le finančno in čustveno breme. Ljudem, ki pred obličjem smrti bolj kot kdaj koli prej potrebujejo čustveno oporo, solidarnost in skrb, bi na ta način poslali napačen signal, z nevarnim pooblastilom zdravnikom pa bi nepopravljivo spremenili njihovo temeljno poslanstvo in spodkopali zaupanje bolnikov vanje.

Zofijini ljubimci se ne sprenevedamo, da so omenjeni pomisleki brez teže, pa

tudi ne, da je mogoče nasprotnike uzakonitve (pravice do) evtanazije najti le med zdravniki in teologi. Ker pa poznamo tudi drugo plat razprave o moralni in legalni dopustnosti evtanazije, ki je ostala zaradi ponesrečene (čeprav ne nujno namerno takšne) izbire sogovornikov bralcem sobotne priloge Večera prikrita, bi želeli na kratko predstaviti razloge, zaradi katerih raje stopamo po stopinjah mislecev, ki so skozi zgodovino popularizirali idejo "lepe smrti": Epikurja, Seneke, F. Bacona, D. Huma in naših sodobnikov: P. Singerja, J. Rachelsa (njegova knjiga *Pravica do smrti* ostaja tudi še petnajst let po izidu najbolj temeljita obravnava tega vprašanja v slovenskem jeziku), R. Dworkina, T. Nagela, J. Thomsonove in drugih.

Naša podpora odločitvi nizozemskega senata in morebitni zakonodajni pobudi, ki bi sledila nizozemskemu zgledu v Sloveniji (kljub temu da se naši zdravniki vsi po vrsti ne preveč prepričljivo zaklinjajo, da njihovi bolniki tovrstnih zahtev sploh ne izražajo), temelji na naslednji preprosti, a prepričljivi ideji: (i) da ima vsak človek moralno pravico do razmer, v katerih bo lahko avtonomno in premišljeno, tj. s preudarkom, sprejemal tiste temeljne odločitve o svojem življenju (in smrti), ki na najbolj oseben način zrcalijo njegove vrednote, načela in ideale; (ii) da je sodba, da je takojšnja smrt za osebo, ki bo umrla, v določenih izjemnih okoliščinah (zadnji stadij neozdravljive bolezni, perspektiva neznosnega fizičnega in/ali psihičnega trpljenja, nepovratna izguba smisla ...) boljša od nadaljnjega življenja, (lahko) povsem razumna sodba (bodisi ker ta zaradi utemeljenega pričakovanja, da bo fizično ali psihično trpljenje, ki ga bo prežemalo, v njenem duhu razvrednotilo vsako namero, načrt ali prizadevanje, sodi, da ga ni vredno živeti; ali ker je, potem ko je enkrat nepovratno oropano značilnih človeških dejavnosti, zanjo prenehalo biti v pravem pomenu besede človeško življenje; ali pa ker je zanjo izgubilo ves smisel, potem ko ji je bolezen dokončno preprečila sodelovati v dragocenih in izpolnjujočih jo razmerjih in aktivnostih); (iii) da bo torej v takih okoliščinah tudi odločitev za smrt, kolikor temelji na omenjenem spoznanju, povsem razumna oz. presodna; (iv) da ni nobenega razloga, zakaj bi populaciji neozdravljivo bolnih kar vsevprek in vnaprej odrekli sposobnost, da kompetentno sprejme odločitev za smrt in proti podaljševanju življenja, še zlasti, če ji obenem enako sposobnost potihoma priznavamo, ko ji v identičnih razmerah (namreč ko zdravljenje bolezni trči ob svoje meje) dovoljujemo, da se odloči med opustitvijo zdravljenja in njegovim nadaljevanjem (pri večini bolnikov ni nepovratno prizadeta nobena od sposobnosti, ki so za tako odločitev, če naj bo razumna, nujno potrebne: za razumevanje, komunikacijo, sklepanje ali razsojanje); in končno, (v) da je uzakonitev pravice neozdravljivo bolnih, da avtonomno, na podlagi vseh razpoložljivih informacij in v skladu s svojimi vrednostnimi predstavami izberejo med svojo takojšnjo smrtjo in nadaljevanjem življenja, sicer vse kaj drugega kot idealna rešitev, ki pa vendar edina omogoča na dovolj učinkovit in neboleč način, hkrati pa z moralno še sprejemljivo dozo tveganja in stroškov uveljaviti pravico neozdravljivo bolnih do avtonomne in premišljene odločitve o koncu življenja.

Podpora in pohvala, ki jo Zofijini ljubimci izrekamo nizozemskemu senatu za njegovo hrabro dejanje, nista izraz mladostne zaletavosti ali naivnosti, ki se v

slepem zagovoru abstraktnega načela ne zmeni za svarila zdrave pameti. Pomisleki nasprotnikov uzakonitve (pravice do) evtanazije o možnostih zlorab so, če so le upravičeni (rezultati dosedanjih analiz so, v nasprotju s kategoričnimi trditvami dr. Trontlja in dr. Flisa, najmanj dvoumni, sklicevanje na zlorabo evtanazije v nacistični Nemčiji pa, milo rečeno, neresno), dovolj alarmantni, da kličejo k previdnosti in postopnosti pri uvajanju tovrstne zakonodaje, k skrbnemu spremljanju in proučevanju statističnih gibanj in širših družbenih posledic, ko je ta enkrat uvedena, in iskanju morebitnih alternativ (ena od takih bi, denimo, bilo pooblastilo zdravniku, da sme bolnikovo zahtevo po usmrtitvi zavrniti, če utemeljeno sumi, da ni pristna). Nizozemska bo v naslednjih letih brez dvoma nekak ogromen družbeni eksperiment, ki ga bodo od blizu spremljala budna očesa strokovne in laične javnosti. Ali so potencialne zlorabe instituta pravice do aktivne evtanazije res neprimerno večje in neprimerno bolj škodljive od tistih, ki jih dopušča pravica neozdravljivo bolnih, da zahtevajo prekinitev zdravljenja (pasivno evtanazijo)? Ali smo z odločitvijo o uzakonitvi aktivne prostovoljne evtanazije res naredili prvi korak na spolzkem pobočju in se bomo prej ali slej znašli na dnu, v peklu neprostovoljnih in prisilnih evtanazij oseb, ki veljajo za nepotreben družbeni strošek? Ali bo omenjena odločitev res tako kvarno vplivala ne le na samorazumevanje zdravnikov, temveč tudi na njihov značaj in, širše, na odnos ljudi do bolnih, hendikepiranih, "manjvrednih"? Ena od nespornih odlik nizozemskega zgleda je, da si lahko v nekaj letih obetamo odgovore na vprašanja, ki so doslej bolj kot analitično mišljenje spodbujala z vizijami kataklizme prepojeno domišljijo.

Zofijini ljubimci verjamemo, da so dnevi preživetemu razlikovanju med aktivno in pasivno evtanazijo ter krščansko (ne)utemeljeni absolutni prepovedi "direktnega in dejavnega odvzema človeškega življenja" šteti, da se bodo zakonska določila, ki naj bi institut pravice do aktivne evtanazije varovala pred zlorabami (bolnike pa pred socialnimi pritiski k neprostovoljni odločitvi za smrt), izkazala za dovolj učinkovita in da prihajajo tudi v naše kraje končno časi, ko zakon eni populaciji (neozdravljivim bolnikom z avtonomno voljo) ne bo več kratil pravice do izbire med življenjem in smrtjo z izgovorom, da varuje pred zlorabami drugo, domnevno šibkejšo in na pritiske manj odporno populacijo (neozdravljivo bolne s heteronomno voljo).

za Zofijine ljubimce Friderik Klampfer